

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО**

Факультет дошкільної та початкової освіти
Кафедра педагогіки та інклюзивної освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
роботи _____ О.А.Кузнецова

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПРАКТИКУМ З ПСИХОЛОГІЇ**

Ступінь бакалавра

Галузь знань Усі галузі

спеціальність 012 Дошкільна освіта

013 Початкова освіта

014.01 Середня освіта (Українська мова і література)

014.02 Середня освіта (Мова і література англійська, німецька)

014.03 Середня освіта (Історія)

014.04 Середня освіта (Математика та фізика)

014.11 Середня освіта (Фізична культура)

014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)

053 Психологія

2020-2021 навчальний рік

Розробники: Бабаян Юлія Олександрівна – доцент кафедри педагогіки та інклюзивної освіти, к. психол. н., доцент _____ (Бабаян Ю.О.)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки та інклюзивної освіти

Протокол № ____ від « ____ » _____ р.

Завідувач кафедри _____ д.психол.н, професор Яблонський А.І.
_____ р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		<i>денна форма навчання</i>
Кількість кредитів–5	Усі галузі знань	Вибіркова
Індивідуальне науково-дослідне завдання: <u>підготовка проекту</u>	Спеціальність 012 Дошкільна освіта 013 Початкова освіта 014.01 Середня освіта (Українська мова і література) 014.02 Середня освіта (Мова і література англійська, німецька) 014.03 Середня освіта (Історія) 014.04 Середня освіта (Математика та фізика) 014.11 Середня освіта (Фізична культура) 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) 053 Психологія	<i>Рік підготовки:</i>
		2-й
		<i>Семестр</i>
		3-й
		<i>Лекції</i>
Загальна кількість годин – 150 год.	Ступінь бакалавра	14 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>
		36 год.
		<i>Самостійна робота</i>
		100 год.
		Вид контролю: залік
Тижневих годин для денної форми навчання: І семестр: аудиторних – 2,8 год. самостійної роботи студента – 5,6 год.		

Мова навчання – українська

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 150 год: 50 год – аудиторні заняття, 100 год. – самостійна робота (33% / 67%)

2. Мета, завдання навчальної дисципліни та результати навчання

Мета курсу: дати уявлення про конфлікти, визначити теоретичні та прикладні основи науки, проаналізувати способи попередження та конструктивного розв'язання конфліктів різних рівнів.

Курс «Психологія конфлікту» розширює знання студентів про специфічні характеристики конфлікту, його структуру і динаміку, допомагає розумінню причин виникнення конфліктів та основних їх функцій, дає уявлення про основні типи конфліктів та технології їх попередження і розв'язання, забезпечуючи тим самим взаємозв'язок теоретичних знань та їх ефективного застосування в практиці своєї роботи та повсякденного життя.

Знання, які одержить студент, вивчаючи цей курс, підвищать його професійну та комунікативну компетентність, а вміле їх використання на практиці реальне засвідчить професійну майстерність фахівця і особистості.

Завдання курсу:

- розглянути основні поняття психології конфлікту;
- засвоєння студентами основних теоретичних понять і положень психології конфлікту;
- оволодіння системою знань про особливості виникнення конфліктів;
- основні принципи і технології управління ними;
- набуття студентами навичок практичної роботи з конфліктами.

Передумови для вивчення дисципліни. загальна психологія, вікова психологія, психологія міжособистісних стосунків.

Навчальна дисципліна складається з 5-ти кредитів.

Очікувані результати навчання:

ПРК 1. Здатний вислухати співрозмовника, пояснювати, ілюструвати та інтерпретувати, формувати комунікаційну стратегію.

ПРК 2. Здатний спілкуватися українською мовою, донести інформацію та ідеї до учнів або колег, виокремлювати проблеми, формулювати рішення, брати участь у дискусіях.

ПРК 4. Здатний ефективно працювати, як особистість і як член команди, а також ефективно співпрацювати з учнівським, учительським та батьківським колективами, попереджувати конфлікти

ПРН 13. Здатний здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками.

ПРН 16. Демонструє дотримання етичних норм поведінки, вміє формувати комунікаційну стратегію з колегами, соціальними партнерами, учнями й вихованцями та їхніми батьками.

ПРН 17. Демонструє ефективну співпрацю учнів і вихованців, ефективно працює в команді (педагогічному колективі освітнього закладу, інших професійних об'єднаннях); несе відповідальність за результати своєї професійної діяльності; дотримується етичних норм ділового спілкування та поведінки.

Згідно з вимогами ОПП студент оволодіває такими *компетентностями*:

I. Загальні:

КЗ-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

КЗ-5. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

КЗ-6. Здатність до міжособистісної взаємодії.

КЗ-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями

КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

II. Спеціальні:

КС-1. Здатність працювати з джерелами навчальної та наукової інформації.

КС-18.Здатність знаходити, опрацьовувати потрібну освітню інформацію та застосовувати її в роботі з дітьми, батьками.

КС-20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

3. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Теоретичні засади психології конфлікту

Тема 1. Основні поняття психології конфлікту

Проблема конфлікту в науці. Предмет та завдання психології конфлікту. Конфлікт як тип критичних ситуацій. Виникнення конфліктних відносин і ситуацій. Застосування методів психології у вивчення конфліктів.

Тема 2. Феноменологія і аналіз конфлікту

Витоки та причини конфліктів. Аналіз структурних елементів конфлікту. Основні функції конфлікту. Основні етапи розвитку конфлікту. Ескалація конфлікту

Кредит 2. Типологія конфліктів

Тема 3. Конфлікти в міжособистісних стосунках. Групові конфлікти

Конфлікти в міжособистісних стосунках. Групові конфлікти. Причини, особливості, наслідки. Сімейні конфлікти Трудові конфлікти

Тема 4. Конфлікти у різних сферах життя людини

Конфлікти між учнями у школі. Види конфліктів між учителем та учнями та способи їх подолання. Особливості педагогічних конфліктів. Міжгрупові конфлікти та конфлікти у студентській групі. Конфлікти в організаціях.

Кредит 3. Теорія і практика розв'язання внутрішньоособистісних конфліктів

Тема 5. Особистість і конфлікт

Підходи до розуміння внутрішньоособистісних конфліктів. Види внутрішніх конфліктів. Комплекс неповноцінності: характеристика, симптоми, шляхи подолання. Психологічні умови попередження внутрішньоособистісних конфліктів. Фактори та механізми попередження внутрішніх конфліктів. Чинники, способи та механізми їх подолання

Кредит 4. Прогнозування, запобігання та профілактика конфліктів

Тема 6. Психологічні особливості поведінки особистості у конфлікті.

Стратегії та типи поведінки в конфлікті. Стратегічна орієнтація на принцип "виграти-виграти". Вплив на вибір стратегії поведінки в конфлікті особистісних якостей учасника. Методи саморегуляції і формування стресостійкості (концентрація і релаксація).

Тема 7. Особливості прогнозування та профілактики конфліктів.

Умови профілактики конфліктів. Основні технології попередження конфліктів. Оптимальні управлінські рішення як умова попередження конфліктів. Попередження конфліктів та стрес. Психологічні методи попередження конфліктів. Психологічні механізми спілкування та їх роль у попередженні і розв'язанні соціальних конфліктів.

Кредит 5. Технологія конструктивного розв'язання конфліктів

Тема 8. Психологія переговорного процесу при розв'язанні конфліктів

Умови і фактори конструктивного розв'язання конфліктів. Переговори як засіб урегулювання і розв'язання конфліктів. Організація переговорного процесу у конфлікті. Методики припинення і розв'язання конфліктів. Ефективність відносин у конфлікті. Самооцінка поведінки у конфлікті. Поняття і розвиток емпатії у конфлікті. Деструктивність поведінки у конфлікті..

Тема 9. Медіація як засіб вирішення конфліктів

Поняття медіації у конфлікті. Вибір медіатора конфліктуючими сторонами. Стратегія поведінки, права і обов'язки медіатора. Конструктивність поведінки медіатора у конфлікті. Типи вирішення медіатором різних конфліктних ситуацій. Особливості відносин між конфліктуючими сторонами і медіатором. Модель поведінки медіатора у конфліктах.

4. Структура навчальної дисципліни
Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	усьо го	у тому числі				
		л	пр	лб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7
Кредит 1. Теоретичні засади психології конфлікту						
Тема 1. Основні поняття психології конфлікту	14	2	2			10
Тема 2. Феноменологія і аналіз конфлікту	16	2	4			10
Разом за кредитом 1	30	4	6			20
Кредит 2. Типологія конфліктів						
Тема 3. Конфлікти в міжособистісних стосунках. Групові конфлікти	16	2	4			10
Тема 4. Конфлікти у різних сферах життя людини	14		4			10
Разом за кредитом 2	30	2	8			20
Кредит 3. Теорія і практика розв'язання внутрішньоособистісних конфліктів						
Тема 5. Особистість і конфлікт	30	2	6			22
Разом за кредитом 3	30	2	6			22
Кредит 4. Прогнозування, запобігання та профілактика конфліктів						
Тема 6. Психологічні особливості поведінки особистості у конфлікті	16	2	4			10
Тема 7. Особливості прогнозування та профілактики конфліктів	14	2	4			8
Разом за кредитом 4	30	4	8			18
Кредит 5. Технологія конструктивного розв'язання конфліктів						
Тема 8. Психологія переговорного процесу при розв'язанні конфліктів	14	2	4			9
Тема 9. Медіація як засіб вирішення конфліктів	16	2	4			9
Разом за кредитом 5	30	4	8			18
Усього годин	150	14	36			100

5. Теми лекційних занять
Денна форма навчання

№ з/П	Назва теми	Кількість годин
	Кредит 1. Теоретичні засади психології конфлікту	
1	Тема 1. Основні поняття психології конфлікту	2
2	Тема 2. Феноменологія і аналіз конфлікту	2
	Кредит 2. Типологія конфліктів	
3	Тема 3. Конфлікти в міжособистісних стосунках. Групові конфлікти	2
4	Тема 4. Конфлікти у різних сферах життя людини	
	Кредит 3. Теорія і практика розв'язання внутрішньоособистісних конфліктів	
5	Тема 5. Особистість і конфлікт	2
	Кредит 4. Прогнозування, запобігання та профілактика конфліктів	
6	Тема 6. Психологічні особливості поведінки особистості у	2

	конфлікті	
7	Тема 7. Особливості прогнозування та профілактики конфліктів	2
	<i>Кредит 5. Технологія конструктивного розв'язання конфліктів</i>	
8	Тема 8. Психологія переговорного процесу при розв'язанні конфліктів	2
9	Тема 9. Медіація як засіб вирішення конфліктів	
	Разом:	14

6. Теми практичних занять Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	<i>Кредит 1. Теоретичні засади психології конфлікту</i>	
1	Тема 1. Основні поняття психології конфлікту	2
2	Тема 2. Феноменологія і аналіз конфлікту	4
	<i>Кредит 2. Конфлікти у різних сферах життя людини</i>	
3	Тема 3. Конфлікти в міжособистісних стосунках. Групові конфлікти	4
4	Тема 4. Конфлікти в умовах учбової діяльності	4
	<i>Кредит 3. Теорія і практика розв'язання внутрішньоособистісних конфліктів</i>	
5	Тема 5. Особистість і конфлікт	6
	<i>Кредит 4. Прогнозування, запобігання та профілактика конфліктів</i>	
6	Тема 6. Психологічні особливості поведінки особистості у конфлікті	4
7	Тема 7. Особливості прогнозування та профілактики конфліктів	4
	<i>Кредит 5. Технологія конструктивного розв'язання конфліктів</i>	
8	Тема 8. Психологія переговорного процесу при розв'язанні конфліктів	4
9	Тема 9. Медіація як засіб вирішення конфліктів	4
	Разом:	36

7. Самостійна робота Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	<i>Кредит 1. Теоретичні засади психології конфлікту</i>	
Тема 1	Підбір методичного матеріалу (проведення діагностики за допомогою тестових методик)	10
Тема 2	Перегляд відеороликів та їх аналіз	8
	Підготовка до тестування	4
	<i>Кредит 2. Конфлікти у різних сферах життя людини</i>	
Тема 3	Творче завдання: «Конфлікти і транзактний аналіз»	6
	Підготовка до контрольної роботи № 1	4
Тема 4	Доповідь: «Психотравмуючі наслідки сімейних конфліктів»	6
	Підготовка до контрольної роботи № 1	4
	<i>Кредит 3. Теорія і практика розв'язання внутрішньоособистісних конфліктів</i>	

Тема 5.	План-конспект «Основні психологічні концепції внутрішньоособистісних конфліктів»	8
	Доповідь: «Причини суїцидальної поведінки»	14
<i>Кредит 4. Прогнозування, запобігання та профілактика конфліктів</i>		
Тема 6.	Презентація на тему: «Технології ефективного спілкування та раціональної поведінки у конфлікті»	10
Тема 7.	Творче завдання: «Трикутник Карпмана»	6
	Підготовка до тестування	2
<i>Кредит 5. Технологія конструктивного розв'язання конфліктів</i>		
Тема 8	Індивідуально-наукове дослідне завдання: підготовка проекту «Звіт-самоаналіз щодо застосування будь-якої техніки вирішення конфлікту в особистому житті з аналізом конфліктної ситуації, висновками та рекомендаціями щодо інших варіантів розв'язання даного конфлікту»	6
	Підготовка до контрольної роботи № 3	2
Тема 9.	Індивідуально-наукове дослідне завдання: підготовка проекту	8
	Підготовка до контрольної роботи № 3	2
Разом:		100

8. Індивідуальне науково - дослідне завдання

Основне завдання цього виду діяльності: Підготовка індивідуального завдання та його захист шляхом співбесіди забезпечить не лише поглиблення та деталізацію теоретичних знань, отриманих студентами на лекційних та практичних заняттях та в процесі їх самостійної роботи, але й прищеплення практичних умінь та навичок робити обґрунтовані висновки.

Загальні вимоги до виконання індивідуального завдання:

- самостійність виконання;
- логічність і послідовність викладення матеріалу;
- повнота виконання завдання;
- обґрунтованість висновків;
- використання статистичної інформації та довідкової літератури;
- наявність конкретних пропозицій;
- якість оформлення;
- вміння захищати результати проведеного дослідження.

9. Форми роботи та критерії оцінювання

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ЄКТС	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Форми поточного та підсумкового контролю. Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (КР). Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних, лабораторних робіт, уміння самостійно опрацьовувати тексти, складання конспекту рекомендованої літератури, написання і захист реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю (КР, залік) є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу модуля.

Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях:

Студенту виставляється **відмінно**: вільне володіння науковою термінологією, легка орієнтація в тематиці дисципліни та міждисциплінарних зв'язках, творчо-пошуковий підхід під час відповідей із застосуванням позапредметних знань, наведення прикладів, порівняння і аналіз навчального матеріалу, системне бачення предмету.

Студенту виставляється **дуже добре**: добре знання матеріалу, незначні помилки і неточності у відповідях, швидке орієнтування при розв'язанні навчальних завдань, достатньо високий рівень загальної обізнаності з предмету та адаптивності при доборі потрібного матеріалу.

Студенту виставляється **добре**: володіння певним обсягом навчального матеріалу, здатність його аналізувати, використання на достатньому рівні знань та вмінь для формулювання висновків, несуттєві неточності у відповідях.

Студенту виставляється **достатньо**: задовільний рівень знань матеріалу, здатність його аналізувати під керівництвом викладача, розуміння окремих понять, суттєві неточності у відповідях.

Студенту виставляється мінімальний **задовільно**: поверхневе знання змісту тем з дисципліни, труднощі при використанні понятійного апарату, відсутність міцних логічних зв'язків і послідовності у розумінні навчального предмету, відповіді на додаткові запитання майже не розкривають значення і суті матеріалу.

Кількість балів у кінці **семестру** повинна складати від 250 до 500 балів (за 5 кредити), тобто сума балів за виконання усіх завдань.

Відповідний розподіл балів, які отримують студенти за 5 крд

Поточне оцінювання та самостійна робота											КР	Накопичувальні бали/сума
1 кредит		2 кредит		3 кредит			4 кредит		5 кредит		90	500/100*
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	T 11		
10	10	20	10	10	10	20	10	20	10	20		
40	40	20	20/ КР1	10	10	10/ КР2	30	40	20	20/ КР3		

***Примітка.** Коефіцієнт для іспиту – 0,6. Іспит оцінюється в 40 б.

10. Засоби діагностики

Засобами діагностики та методами демонстрування результатів навчання є: завдання до практичних занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи (зокрема есе, реферати), презентації результатів досліджень, тестові завдання, контрольні роботи.

11. Методи навчання

Усний виклад матеріалу: наукова розповідь, спрямована на аналіз фактичного матеріалу; пояснення – вербальний метод навчання, за допомогою якого розкривається сутність певного явища, закону, процесу; проблемне навчання, робота з підручником та додатковими джерелами, ілюстрація – метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у їх символічному зображенні (малюнки, схеми, графіки та ін.); презентація лекцій, ділові, рольові, ситуативні ігри, навчальний тренінг.

12. Рекомендована література

Базова література

1. Березовська Л.І. Психологія конфлікту: навчально-методичний посібник /Л.І.Березовська, О.С.Юрков. - Мукачево: МДУ, 2016. - 201 с
2. Ващенко І. В. Конфліктологія та теорія переговорів [Текст] : навчальний посібник. - К. : Знання, 2013. - 407 с.
3. Долинська Л.В Психологія конфлікту: навч. посіб. / Л.В.Долинська, Л.П.Матяш – Заяц . – К.:Каравела, 2010. – 304с.
4. Калаур С.М. Соціальна конфліктологія: навч. посіб. / С.М. Калаур, З.З.Фалинська. – Тернопіль: Астон. 2010. – 360 с.
5. Конфліктологія / [Гребеньков Г.В., Ковальова І.І., Красноносів Ю.М. та ін]; під ред. Г.В. Гребенькова. – Львів: «Магнолія 2006», 2011. – 229 с
6. Конфліктологія та теорія переговорів: навч. посіб. для студентів, аспірантів і викл. вищ. закл. освіти України / Г. І. Луцишин. - Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2015. - 200 с.
7. Соціальна конфліктологія: підручник / Л. Й. Гуменюк; Львів. держ. ун-т внутр. справ. - Львів, 2015. - 563 с.
- 8.Соціальна психологія. Хрестоматія : навчальний посібник / Ю.О. Бабаян. – Миколаїв : Іліон, 2018. – 304 с.

Допоміжна література

1. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология: Учебник для вузов. – М.: ЮНИТИ, 2009.
2. Анцупов А. Я., Баклановский С. В. Конфликтология в схемах и комментариях: Учебное пособие. – СПб.: Питер, 2009. — 304 с.
3. Гірник А., Бобро А. Конфлікти: структура, ескаляція, залагодження. – К.: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2003.
4. Гришина Н.В. Психология конфликта. – СПб.: Питер, 2009. – 538 с.
5. Дмитриев А.В. Конфликтология. – М.: Гардарики, 2011.
6. Долинська Л.В., Матяш-Заяц Л.П. Психологія конфлікту. Навчальний посібник. — К.: Каравела, 2011. — 304 с.
7. Дуткевич Т.В. Конфліктологія з основами управління: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2005.
8. Егидес А.П. Психология конфликта. Учебное пособие. – М.:МФПА, 2011. - 320 с.
9. Емельянов С.М. Практикум по конфликтологии. – СПб.: Питер, 2010.
10. Козырев Г.И. Конфликтология. – М.: ИД«ФОРУМ», ИНФРА-М, 2008. –432с.
11. Конфліктологія: [Підручник для студентів вищ. навч. юрид. спец.] / За ред. Л.М.Герасіної та М.І.Панова. – Харків: Право, 2002.
12. Ложкин Г.В., Повякель Н.И. Практическая психология конфликта: Учеб. пособие. – К.: МАУП, 2000.
13. Пірен М.І. Конфліктологія: Підручник. – К.: МАУП, 2003. – 360 с.
14. Примуш М.В. Конфліктологія. Навчальний посібник. - К.: ВД "Професіонал", 2006. - 288 с.
15. Психологія вирішення конфліктів: Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів /

- В.О.Джелалі. - Х. -К., 2006. - 320 с.
16. Психология конфликта. Хрестоматия / Сост. Н.В.Гришина. – СПб., 2001. – 448 с.
17. Русинка І.І. Конфліктологія. Психотехнології запобігання і управління конфліктами. Навчальний посібник. - К., 2007.
18. Скібіцька Л.І. Конфліктологія: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2009. – 384 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://chitalka.info>
2. <http://pidruchniki.ws>
3. <http://studentam.net.ua/>
4. <http://www.ikpp.npu.edu.ua/>